

Psykisk helse

SAMISK

Riektasihkarvuohta bággema olis

Rettsikkerhet ved tvang

Kontrollkommisjonene i det psykiske helsevern

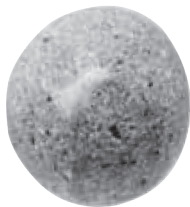
Psykalaš dearvvašvuodasuodjalusa bearráigeahččankommišuvnnaid váldodoaimba lea gozihit du riektesihkarvuoda.

Buot ásahusaide, guovllupsykiatriija guovddážiidda ja poliklinihkaide gullá muhtun bearráigeahččankommišuvdna.

Bearráigeahččankommišuvnna jodiha jurista, ja das leat muđui doavttir ja guokte eará lahtu. Nubbi dán guovtti lahtus galgá ieš leat leamaš divššohas dahje oapmahaš, dahje galgá leat ovddastan divššohasberoštumiid virggis dahje luohttámušdoaimmas.

Bearráigeahččankommišuvnna doaimmat

- Bearráigeahččankommišuvdna lea bággejuvvon psykalaš dearvvašvuodasuodjalusa mearrádusaid (bággosisačáliheami) ja eará bággoeavaheami mearrádusaid váidinásahus.
- Bearráigeahččankommišuvdna goziha almmá gohččuma haga ja beroškeahhtá váidagis, buot mearrádusaid das ahte bidjat doibmii bággejuvvon psykalaš dearvvašvuodasuodjalusa (bággodálkkuheapmi, bággobiebman), iská ođđasit automáhtalaččat mearrádusaid golbma mánu maŋŋel go dat leat dahkkon, ja galgá miehtat jos bággejuvvon suodjalus galgá guhkiduvvot eambo go jagi.
- Bearráigeahččankommišuvdna goziha divššu mii dahkko go divššohas ii leat ieš dasa miehtan ja bággenneavvuidda geavaheami haga. Kommišuvdna galgá muđui čadahit dan bearráigeahču maid dat atná dárbbaslažžan du čálgui.

Divššohassan dahje divššohasa lagamuš oapmahažžan sáhtát váidit bearráigeahččankommišuvdnii mearrádusa čađahit:

- *Dárkuma dahje bággejuvvon psykalaš dearvvaš-vuođasuodjalusa (bággosisačáliheami)*
- *Bággejuvvon psykalaš dearvvašvuođasuodjalusa bisuheami dahje loahpaheami*

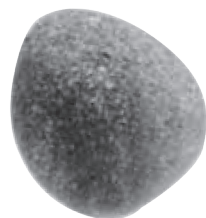
Don it sáhte dollojuvvot bággejuvvon psykalaš dearvvašvuođasuodjalusas jus psykalaš dearvvašvuođasuodjalusa lága eavttut dan eai doarjjo. Mearrádusa dahkki galgá dađistaga árvvoštallat leat go lága eavttut ollašuhthtojuvvon, ja loahpahit divššu (čálihit divššohasa olggos) jos dat eai leat ollašuhthtojuvvon. Don ieš dahje du lagamuš oapmahaččat sáhttihehtet goas fal bivdit ahte bággejuvvon psykalaš dearvvašvuođasuodjalus loahpahuvo.

- *Psykalaš dearvvašvuođasuodjalusa ásaheapmi mánáide ja nuoraide gaskal 12 ja 16 jagi*

Psykalaš dearvvašvuođasuodjalusa ásaheapmi mánáide ja nuoraide vuollil 16 jagi gáibida ahte dat geas/geain lea váhnenovddasvástádus mánnái, miehtá/mihtet dasa. Jos mánná lea deavdán 12 jagi* ja mánná ieš vuosttalda doaimbajju, de galgá bearráigeahččankommišuvdna mearridit galgá go psykalaš dearvvašvuođasuodjalus čađahuvo. (*doaimbajju mielddisbukta orruma ásahasas).

- *Miehtat čuovvut bággejuvvon psykalaš dearvvašvuođasuodjalusa njuolggadusaid golmma vahku rádjái*

Eaktodáhtolaš psykalaš dearvvašvuođasuodjalusas sáhtát miehtat čuovvut bággejuvvon psykalaš dearvvašvuođasuodjalusa njuolggadusaid golmma vahku rádjái. Fágalaš ovddasvástideaddji mearrádusa das ahte gáibidit miehtama sáhtta bidjat ovdan bearráigeahččankommišuvdnii.

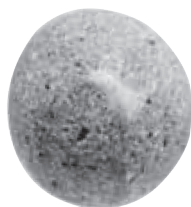

- *Eará áсахussii dahje doaibmabidjui sirdin*

Buot mearrádusaid das ahte sirdojuvvot eará áсахussii orrut dahje eará doaibmabidjui (ovdamearkka dihte bággejuvvon suodjalussii jándorrorumiin, bággejuvvon suodjalussii jándorroruma haga) sáhttá váidit. Dákkár mearrádusa váidin dagaha dábálaččat ahte sirdin ii sáhte čađahuvvot ovdalگو váidináššis leat dahkan mearrádusa. Muhto dát ii gusto jos du dili geažil lea áibbas dárbbaslaš du sirdit ovttatmano.

- *Bággenneavvuid ja gáržžideaddji doaibmabijuid geavaheapmi psykalaš dearvvašvuodasuodjalusa čađahettiin*

Vaikko olmmoš lea bággejuvvon psykalaš dearvvašvuodasuodjalussii, de ii dat iešalddis atte lobi čađahit bággen doaibmabijuid. Bággen doaibmabijuid lea lohpi čađahit dušše erenoamáš mearrádusain lága vuodul, ja bággema sáhttá geavahit dušše jus dat oidnojuvvo áibbas dárbbaslašžan.

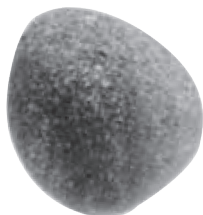

Mearrádusaid maid sáhttá váidit bearráigeahččanásahussii:

- Várjaleapmi
- Vuoigatvuodaidgáržžideamit gallededdiid ja telefovdnageavaheami ektui, ja vel sáddet ja vuostávdit páhkaid ja poastta
- Lanja ja biergasiid dárkkisteapmi, ja vel gorutdárkkisteapmi
- Duogušteapmi
- Biologalaš ávdnasiid gárrenmirkogeahččaleapmi
- Bággenneavvuid geavaheapmi (mekánalaš bággenneavvuid, sierranahttima, oanehis áiggi váikkueaddji dálkasat)

Mearrádusaid iskat ja dikšut divššohasa su dáhtu vuostá, don sáhtát váidit Fylkkamánii.

Bearráigeahččankommišuvdna goziha goitge buot bággodivššu go dárkkista bággen doaibmabijuid protokollaid.

Movt don ovddidat váidaga

Váidaga bearráigeahččankommišuvdnii sáhtát ovddidit njálmálaččat dahje čálalaččat. Dán sáhttá ovddidit ásahusa dearvvašvuodabargái gii lágida dan viidáseappot bearráigeahččankommišuvdnii. Dahje lea vejolaš váidit njuolga bearráigeahččankommišuvdnii, juogo telefonna dahje reivve bokte, dahje go kommišuvdna lea fitname ásahusas.

Ásahusa dearvvašvuodabargit galget jus lea dárbu veahkehit du čállit váidaga.

Vuoigatvuohta oažžut advokáhtaveahki nuvttá

Divššohassan lea dus vuoigatvuohta nuvttá oažžut riekteveahki – dat mearkkaša nuvttá advokáhtaveahki – váidagiid oktavuodas mat gusket mearrádusaide:

- Viidásat iskkademiid (dárkuma)
- Bággejuvvon psykalaš dearvvašvuodasuodjalusa (bággosisačáliheami) čađaheami, bisuheami dahje loahpaheami olis.
- Sirdima olis

Dus lea maiddái gáibáduš oažžut nuvttá riekteveahki dalle go duopmustuollu árvvoštallá bearráigeahččankommišuvdna mearrádusa. Eaktu lea ahte váidon mearrádus ain lea fámus.

Jus Fylkamánnái háliidat váidit mearrádusa iskusis ja meannudeamis du miehtama haga dalle lea dus gáibáduš oažžut gitta vihtta diimmu nuvttá riekteveahki advokáhtas.

Bearráigeahččankommišuvdna galgá geahččat bearrái ahte don oaččut oktavuoda advokahtain.

Ná meannuduvvo du váidda

Ovdalgo bearráigeahččankommišuvdna dahká mearrádusa váidináššis, de dat galgá fuolahit ahte ášši lea guorahallojuvvon nu bures go vejolaš.

Oassin ášši ráhkkanahhtimis dáhttu bearráigeahččankommišuvdna dábálaččat ahte mearrádusaid fágalaš ovddasvástideaddji čilge mearrádusa čálalaččat.

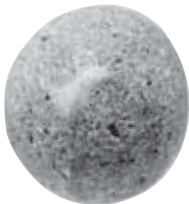
Don galggat álo oazžut vejolašvuoda ovdanbuktit iežat oaivila ovdalgo bearráigeahččankommišuvdna mearrida áššis.

Dain áššiin mat gusket bággejuvvon dárkuma dahje bággejuvvon psykalaš dearvvašvuodasuođjalusa váidagii ja vel dain áššiin mat gusket sirdimii, dollojuvvo čoahkkin ovdalgo mearrádus dahkkojuvvo. Divššohassan (dahje dan olbmoss gii ovddasta du) dus lea vuoigatvuolta oassálastit čoahkkimis.

Bearráigeahččankommišuvdna galgá dahkat čálalaš ja vuodustuvvon mearrádusa áššis. Váldonjuolggadus lea ahte dat galgá dahkkot guovtti vahkku sisa maŋnel go váidda lea ovddiduvvon.

Sihke buohcceviesu ja ásašusa mearrádusat lea dárugillii. Jus it hálddaš dárugiela dahje jus eará siva dihte it sáhte lohkat dahje ipmirdit teavsta dalle lea dus riekti veahkkái- jus dárbašlaš dulkka veahkkái.

Jos bearráigeahččankommišuvdna hilgu váidaga bággejuvvon suojis, de ii sáhte seammalágan váidaga geardduhit ovdalgo unnimusat guhtta mánu leat vássán.

Bearráigeahččankommišuvnna mearrádusa váidda

Don dahje du lagamuččat sáhttibehtet muhtin dilálašvuodain váidit mearrádusa duopmostuoluide.

Dát guoská:

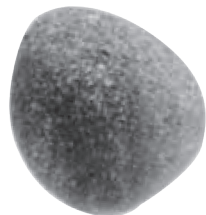
- Ášši das ahte álggahit dahje bisuhit bággejuvvon psykalaš dearvvašvuodasuodjalusa
- Mearrádus sirdit divššohasa dakkár bággejuvvon psykalaš dearvvašvuodasuodjalusas mas ii leat jándorrunásahus dakkár bággejuvvon psykalaš dearvvašvuodasuodjalussii mas lea jándorrunásahus

Bearráigeahččankommišuvdna vuolgaha ieš áššiid

Bearráigeahččankommišuvdna galgá iešalddis dárkkistit ahte bággosisačáliheami formála gáibádusat leat ollašuhthtojuvvon, ja ahte mearrádusa vuodđun lea lága eavttuid rivttes árvvoštallan.

Danne galgá ásahus sáddet kommišuvdnii kopijja buot viidásat iskkadeami dahje bággejuvvon psykalaš dearvvašvuodasuodjalusa mearrádusain. Ásahus galgá maiddá sáddet kommišuvdnii daid áššebáhpáriid maid vuodul mearrádusat leat dahkkojuvvon.

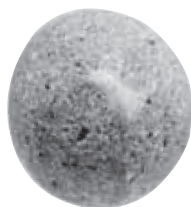
Beroškeahttá das ahte leaš go bággejuvvon psykalaš dearvvašvuodasuodjalusa mearrádus váidojuvvon vai ii, de galgá bearráigeahččankommišuvdna iešalddis árvvoštallat lea go dárbu joatkit bággejuvvon suodjalusa golbma mánu sisačáliheami maŋŋá. Dalle galget seammás bearráigeahččat ahte lea individuála plána.

Go jahki lea vássán maŋŋágo bággo-suodjaleapmi álggahuvvui, ferte bearráigeahččankommišuvdna miehtát dasa jus bággejuvvon suodjaleapmi galgá jotkojuvvot.

Bearráigeahččankommišuvnna čálgogozieapmi

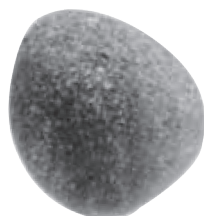
Bearráigeahččankommišuvdna galgá unnimusat okte mánuš fitnat ášahusain ja ossodagain mat leat dohk-kehuvvon oazžut ovddasvástádusa dakkár divššohasain mat leat bággejuvvon jándorrumii psykalaš dearvvašvuodasuođjalusas. Eará ášahusaid galgá bearráigeahččankommišuvdna galledit unnimusat njelljii jagis. Muhtun fitnamat eai galgga dieđihuvvot ovdalgihtii.

Galledettiin galgá bearráigeahččankommišuvdna váldit oktavuođa divššohasaiguin, ja dalle sáhttá váldit ovdan dakkár diliid mat leat dehálaččat du orrumii ášahusain. Bearráigeahččankommišuvdna galgá nu bures go sáhttá doarjut rávvagiiguin ja veahkeheamiin.

Bearráigeahččankommišuvdna galgá gozihit gáržžideaddji doaibmabijuid geavaheami, namalassin galgá dat dárkkistit buot mearrádusaid mas geavahit várjaleami, bággebijuid, lanjaid ja opmodaga dárkkisteami. Galledettiin galgá kommišuvdna dárkkistit bággodikšo-, bággenneavvoprotokollaid ja várjalanprotokollaid.

Bearráigeahččankommišuvdna galgá maid iskat leat go ášahus viesso- ja ortnetnjuolggadusat, ja leat go dat heivehuvvon lágaide.

Bearráigeahččankommišuvdna galgá dieđihit fylkkamánnái jos dat fuomáša hui váidalahtti dilálašvuodaid ášahusain, ja sáhttá maiddái váldit ovdan dilálašvuodaid ášahusa njunnožiiguin dahje bággen- mearrádusa fágalaš ovddasvástideddjiin.

Divššohasa ja geavaheadji vuoigatvuođat

Psykalaš dearvvašvuođasuodjalusa divššohasain ja oapmahaččain leat vuoigatvuođat divššohas- ja geavaheadjilága vuođul seamma láhkai go eará divššohasain ge.

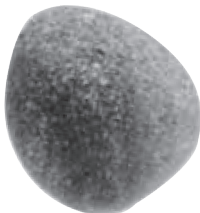
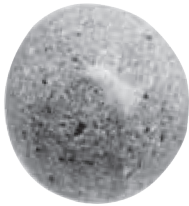
Dát buktá mielddis vuoigatvuođa oažžut dárbašlaš divššu, vuoigatvuohta válljet meannudanvuogi, vuoigatvuohta individuála plánii, vuoigatvuohta oažžut dieđuid ja beassat oassálastit ja vuoigatvuohta beassat lohkat iežas journála. Sihke dearvvašvuođabargiin ja bearráigeahččankommišuvnna lahtuin lea jávohisvuođageasku.

Bearráigeahččankommišuvdna ii meannut váidagiid mat gusket divššohasa ja geavaheadji vuoigatvuođaid riikkumii. Dát áššit gullet fylkkamánnu váiddaásahussii. Don gávnnat eanet dieđuid divššohasa ja geavaheadji vuoigatvuođaid birra dás: www.helsenorge.no.

Ávkkálaš čujuhusat

- **Fylkesmannen**, (Fylkkamánni) www.fylkesmannen.no
- **Statens helsetilsyn**,
(Stáhta dearvvašvuodabearráigeahčču)
Postboks 8128 Dep, 0032 Oslo, tlf: 21 52 99 00,
www.helsetilsynet.no
- **Pasient- og brukerombudet**,
(Divššohas ja geavaheaddji áittardeaddjit)
www.helsenorge.no/pasient-og-brukerombudet
- **Sivilombudsmannen**
(Stortingets ombudsmann for forvaltningen),
Postboks 3 Sentrum, 0101 Oslo,
tlf: 22 82 85 00, Grønt nummer: 80 08 00 39,
www.sivilombudsmannen.no
- **Helsedirektoratet**, Postboks 7000 St. Olavs plass,
0130 Oslo, tlf: 24 16 30 00, www.helsedirektoratet.no
- **Helse- og omsorgsdepartementet**, Postboks 8011 Dep,
0030 Oslo, tlf: 22 24 90 90, www.hod.dep.no
- **Brukerorganisasjoner**:
 - **Mental Helse**, Storgata 38, 0182 Oslo, tlf: 09875,
www.mentalhelse.no
 - **Landsforeningen for Pårørende innen Psykisk helse (LPP)**, Karl Johans gate 6, 0154 Oslo, tlf: 21 07 54 33,
www.lpp.no
 - **Organisasjonen Voksne for Barn**, Stortorvet 10,
0155 Oslo, tlf: 48 89 62 15, www.vfb.no
 - **Norsk pasientforening**, Postboks 376 Sentrum,
0102 Oslo, tlf: 22 00 74 00, www.pasient.no

Oversikt over landets kontrollkomisjoner finnes på www.helsedirektoratet.no

Din kontrollkomisjon er: